

Artur Pollok

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

OSZCZĘDNOŚCI GOSPODARSTW DOMOWYCH W SYSTEMIE RACHUNKÓW NARODOWYCH. UJĘCIE METODYCZNE

1. Wstęp

Informacji dotyczących kształtowania się oszczędności gospodarstw domowych na tle całej gospodarki narodowej dostarcza system rachunków narodowych. System ten został wdrożony w Polsce w 1991 r. na podstawie zaleceń Organizacji Narodów Zjednoczonych, a począwszy od danych za 1994 r., jest zgodny z Europejskim Systemem Rachunków Narodowych i Regionalnych (ESA'95)¹. Zastąpił on poprzednio stosowany system rachunkowości społecznej, który charakteryzował się uwzględnianiem w rachunku dochodu narodowego wyłącznie produkcji materialnej, a tym samym pomijał w szacunkach wielkości makroekonomicznych wartość dodaną powstałą w sektorze usług.

System rachunków narodowych dzieli się na dwa segmenty: pierwszy z nich przedstawia rachunki w układzie sektorów instytucjonalnych (układ podmiotowy), drugi obejmuje rachunki według rodzajów działalności (układ przedmiotowy). W ramach układu podmiotowego – będącego przedmiotem dalszej analizy – wyróżnia się trzy grupy rachunków tworzących system, a mianowicie: rachunki bieżące, rachunki akumulacji oraz bilanse. Rachunki bieżące obrazują procesy występujące w gospodarce narodowej w zakresie produkcji, tworzenia dochodów, pierwotnego i wtórnego ich podziału oraz wykorzystania. Rachunki akumulacji przedstawiają źródła oraz kierunki finansowania kapitału trwałego i obrotowego, a także pozyskania i rozdyponowania aktywów i pasywów finansowych. Bilanse dostarczają natomiast infor-

¹ Szczegółową charakterystykę tego systemu można znaleźć m.in. w następujących publikacjach GUS: *System rachunków narodowych (SRN)*, t. I i II, „Zeszyty Metodyczne i Klasyfikacje”, GUS, Warszawa 1996 i 1997; *Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych 2000-2006*, „Studia i Analizy Statystyczne”, GUS, Warszawa 2008, s. 562-610; oraz *Rachunki finansowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych 2000-2005*, „Studia i Analizy Statystyczne”, GUS, Warszawa 2007, s. 11-25. Publikacje te wykorzystano w niniejszej pracy do analizy metodyki badania oszczędności gospodarstw domowych w systemie rachunków narodowych.

macji o stanach zasobów aktywów i pasywów na początku oraz na końcu okresu sprawozdawczego, jak również o zmianach ich wartości w danym okresie. Rachunki oraz bilanse w systemie sporządzane są dla gospodarki narodowej jako całości, jak również m.in. dla poszczególnych funkcjonujących w jej ramach sektorów instytucjonalnych².

Z punktu widzenia potrzeb niniejszej pracy istotne jest przybliżenie dwóch ostatnich rachunków bieżących, tj. rachunku wykorzystania dochodów do dyspozycji i rachunku wykorzystania skorygowanych dochodów do dyspozycji, rachunków akumulacji – rachunku kapitałowego, rachunku finansowego, rachunku innych zmian wolumenu aktywów i rachunku przeszacowań, a także bilansu obrazującego końcowy rezultat operacji rejestrowanych w poszczególnych rachunkach tworzących system rachunkowości społecznej.

2. Metodyka badania oszczędności gospodarstw domowych w systemie rachunków narodowych

Rachunek wykorzystania dochodów do dyspozycji prezentuje rozmiary i proporcje, w jakich poszczególne sektory instytucjonalne rozdysponowują swoje dochody na spożycie i oszczędności. Jak zostało to zobrazowane za pomocą rys. 1, rachunek ten obejmuje tylko cztery zapisy: dochody do dyspozycji brutto, spożycie, korektę z tytułu udziału netto gospodarstw domowych w rezerwach funduszy emerytalnych oraz oszczędności brutto.

$$\begin{array}{r}
 \boxed{\text{Dochody do dyspozycji brutto}} - \boxed{\text{spożycie (indywidualne)}} + \\
 + \boxed{\text{korekta z tytułu zmiany udziałów netto gospodarstw domowych w rezerwach funduszy emerytalnych}} = \boxed{\text{oszczędności brutto}}
 \end{array}$$

Rys. 1. Rachunek wykorzystania dochodów do dyspozycji w sektorze gospodarstw domowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *System rachunków narodowych (SRN)*, t. II, „Zeszyty Metodyczne i Klasyfikacje”, GUS, Warszawa 1997, s. 94-101.

Dochody do dyspozycji brutto, stanowiące pozycję bilansującą rachunku wtórnego podziału dochodów, rejestrowane są tutaj po stronie przychodowej, natomiast spożycie po stronie rozchodowej. Udziały netto gospodarstw domowych w rezerwach funduszy emerytalnych uwzględniane są w rachunku w tej samej wysokości

² Podstawowe sektory instytucjonalne wyróżniane w systemie to: sektor przedsiębiorstw, sektor instytucji finansowych i ubezpieczeniowych, sektor instytucji rządowych i samorządowych, sektor gospodarstw domowych, sektor instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych (w skrócie określany jako sektor instytucji niekomercyjnych) oraz sektor zagranica.

jako przychody sektora gospodarstw domowych i rozchody sektorów zarządzających funduszami emerytalnymi. Korekta ta wprowadzona jest ze względu na fakt, że wpłaty składek emerytalnych do funduszy ubezpieczeń społecznych są ujmowane wcześniej *in minus* w rachunku podziału wtórnego dochodów tego sektora, a otrzymane emerytury *in plus* (stanowią składnik transferów bieżących). Gospodarstwa domowe traktowane są natomiast w systemie jako posiadacze rezerw w funduszach emerytalnych, a tym samym nadwyżka składek ubezpieczeniowych płaconych przez ten sektor nad otrzymanymi świadczeniami stanowi jego oszczędności.

Szerszego komentarza wymaga tutaj kategoria spożycia. W omawianym rachunku spożycie przypisane jest bowiem tym sektorom, które ponoszą wydatki na jego sfinansowanie. Występuje ono wyłącznie w trzech sektorach, a mianowicie: gospodarstw domowych, instytucji rządowych i samorządowych oraz instytucji niekomercyjnych. W rzeczywistości jednak faktyczna wielkość spożycia tych sektorów różni się od sfinansowanej przez nie. Część spożycia sektora gospodarstw domowych dostarczana jest mu bowiem nieodpłatnie przez sektor instytucji rządowych i samorządowych oraz sektor instytucji niekomercyjnych. W konsekwencji ogólne spożycie sektora gospodarstw domowych obejmuje nie tylko spożycie indywidualne z dochodów osobistych, ale również transfery socjalne w naturze pochodzące od dwóch wyżej wymienionych sektorów. Oznacza to, że faktyczne spożycie sektora gospodarstw domowych jest wyższe od sfinansowanego przez ten sektor, a w przypadku sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz sektora instytucji niekomercyjnych – niższe.

W świetle powyższego można postawić hipotezę, że w sytuacji braku jakichkolwiek transferów socjalnych w naturze spożycie sektora gospodarstw domowych z dochodów osobistych byłoby wyższe od rejestrowanego w warunkach ich istnienia. Zasadne jest zatem takie ujęcie rachunku wykorzystania dochodów do dyspozycji, które oddawałoby rzeczywistą wartość spożycia poszczególnych sektorów. Funkcję tę spełnia rachunek wykorzystania skorygowanych dochodów do dyspozycji. W przypadku sektora gospodarstw domowych w rachunku tym następuje powiększenie dochodów do dyspozycji brutto uzyskiwanych przez ten sektor oraz jego spożycia o wartość otrzymanych transferów socjalnych w naturze. Kategorie te – dla odróżnienia od poprzedniego rachunku – określane są mianem: skorygowanych dochodów do dyspozycji brutto oraz spożycia skorygowanego. Z oczywistych względów różnica pomiędzy tymi dwiema kategoriami daje identyczną wielkość oszczędności brutto jak w rachunku zaprezentowanym na rys. 1³. Jednakże dochody do

³ Ponieważ korekta w tym rachunku sprowadza się do przesunięć spożycia, a w konsekwencji dochodów do dyspozycji brutto, pomiędzy poszczególnymi sektorami instytucjonalnymi, to z punktu widzenia gospodarki narodowej jako całości wielkość zarówno dochodów do dyspozycji brutto, jak i oszczędności brutto w obu rachunkach – wykorzystania dochodów do dyspozycji i wykorzystania skorygowanych dochodów do dyspozycji – jest identyczna. Korekta ta ma jednak istotne znaczenie z punktu widzenia pomiaru stopy oszczędzania sektora gospodarstw domowych. Odnosząc bowiem oszczędności brutto poczynione przez ten sektor do skorygowanych dochodów do dyspozycji brutto,

dyspozycji brutto sektora gospodarstw domowych liczone w ten sposób pełniej oddają rzeczywisty poziom jego dochodów, pokazując zakres pomocy instytucji rządowych, samorządowych i niekomercyjnych w finansowaniu spożycia, a ponadto ułatwiają porównania międzynarodowe poziomu życia ludności.

Pozycją bilansującą rachunek wykorzystania dochodów są oszczędności brutto. Stanowią one część dochodów do dyspozycji brutto, która nie jest przeznaczona na spożycie. Oszczędności brutto mogą być oczywiście dodatnie lub ujemne, zależnie od tego, czy dochody do dyspozycji brutto przewyższają spożycie, czy też nie. Jeżeli są dodatnie, to służą do nabywania aktywów lub do redukcji pasywów; ujemny ich poziom oznacza zaś konieczność upłynnienia niektórych aktywów finansowych lub niefinansowych – saldo gotówki obniża się bądź zwiększa się wartość niektórych pasywów. Dodatnie oszczędności znajdują odzwierciedlenie w powiększeniu zasobów majątku trwałego lub obrotowego, co oznacza, że nie mogą być utożsamiane jedynie z nagromadzeniem środków pieniężnych ludności w bankach⁴. Oszczędności brutto są kategorią ekonomiczną łączącą rachunki bieżące z następującymi po nich rachunkami akumulacji; stanowią pozycję otwierającą rachunek kapitałowy.

Celem rachunków akumulacji jest prezentacja procesu finansowania z oszczędności brutto transakcji kapitałowych, tj. inwestycji i przyrostu rzeczowych środków obrotowych, oraz pozyskiwania i rozdysponowania aktywów i pasywów finansowych. Pierwszym z rachunków akumulacji jest rachunek kapitałowy – dla sektora gospodarstw domowych ilustruje go rys. 2. Rachunek ten przedstawia proces pozyskiwania przychodów niefinansowych oraz transferów kapitałowych na finansowanie transakcji kapitałowych. Oszczędności brutto powiększone o saldo transakcji kapitałowych (obejmujących np. podatki od kapitału oraz dotacje na inwestycje), liczone jako różnica między przychodami z tytułu otrzymanych transferów kapitałowych a rozchodami z tego tytułu, a następnie pomniejszone o akumulację (na którą składają się nakłady brutto na środki trwałe oraz przyrost rzeczowych środków obrotowych), pozwalają obliczyć pozycję bilansującą tego rachunku, a mianowicie wierzycelności netto (w przypadku salda dodatniego) lub zadłużenie netto (w przypadku salda ujemnego). Jeżeli występują wierzycelności netto, oznacza to, że dany sektor udostępnił za pośrednictwem instytucji finansowych posiadane środki finansowe innym sektorom, zadłużenie informuje natomiast o wielkości środków, jaką dany sektor uzyskał od pozostałych.

otrzymuje się stopę oszczędzania niższą od stopy oszczędzania obliczonej przez odniesienie oszczędności brutto tego sektora do dochodów do dyspozycji brutto, a więc z pominięciem transferów społecznych w naturze. W praktyce stopy oszczędzania liczone są zazwyczaj właśnie w ten drugi sposób, co prowadzi do ich „sztucznego” zawyżania. W takiej sytuacji można bowiem stwierdzić, że sektor instytucji rządowych i samorządowych oraz sektor instytucji niekomercyjnych „finansują” w pewien sposób oszczędzanie w sektorze gospodarstw domowych, gdyż bez ich pomocy przynajmniej część zaoszczędzonych dochodów do dyspozycji brutto sektor ten musiałby przeznaczyć na zakup dóbr i usług do tej pory od nich otrzymywanych, a to zmniejszyłoby stopę oszczędzania z tych dochodów.

⁴ Zob. B. Liberda, *Oszczędzanie w gospodarce polskiej. Teorie i fakty*, PTE–Bellona, Warszawa 2000, s. 61.

$$\begin{array}{c}
 \boxed{\text{Oszczędności brutto}} + \boxed{\text{transfery kapitałowe}} - \boxed{\text{akumulacja}} = \\
 = \boxed{\text{wierzytelności netto (tzw. oszczędności finansowe)}}
 \end{array}$$

Rys. 2. Rachunek kapitałowy sektora gospodarstw domowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *System rachunków narodowych (SRN)*, t. II, „Zeszyty Metodyczne i Klasyfikacje”, GUS, Warszawa 1997, s. 121-125.

W przypadku poszczególnych sektorów instytucjonalnych saldo rachunku kapitałowego jest zróżnicowane. Sektor gospodarstw domowych charakteryzuje się z reguły dodatnim jego poziomem, co oznacza, że wierzytelności z tytułu lokat tego sektora przewyższają zadłużenie z tytułu kredytów. Ujemne saldo cechuje najczęściej sektor instytucji rządowych i samorządowych oraz sektor przedsiębiorstw. W warunkach gospodarki zamkniętej suma wierzytelności netto i zadłużenia netto wszystkich jej sektorów instytucjonalnych byłaby równa zero. W rzeczywistości jednak, ze względu na transakcje zawierane pomiędzy gospodarką narodową a zagranicą, saldo tych wielkości dla krajowych sektorów instytucjonalnych wyznacza wielkość wierzytelności netto lub zadłużenia netto gospodarki krajowej w stosunku do zagranicy.

System rachunków narodowych, po jego wdrożeniu w 1991 r., początkowo obejmował wyłącznie pełną sekwencję rachunków bieżących oraz pierwszy z rachunków akumulacji, tj. rachunek kapitałowy. Jak wynika z powyższych rozważań, rachunki te w odniesieniu do oszczędności pozwalały jedynie na ustalenie ich rozmiarów oraz strumienia akumulacji i wierzytelności (lub zadłużenia) netto. Informacji na temat zasobu oraz struktury aktywów finansowych w gospodarce (w tym posiadanych przez poszczególne sektory instytucjonalne) dostarczają natomiast pozostałe rachunki akumulacji oraz sporządzane na ich podstawie bilanse, a te są udostępniane przez GUS dopiero, począwszy od danych za 1995 r.

Rachunek finansowy jest drugim z rachunków akumulacji. Obejmuje on operacje dotyczące aktywów i pasywów finansowych, dokonywane między krajowymi sektorami instytucjonalnymi oraz między tymi sektorami a zagranicą. Po lewej stronie tego rachunku ujmowane są zmiany aktywów finansowych, po prawej – zmiany pasywów i wartości netto. W części dotyczącej zmian aktywów finansowych rejestruje on nabycie aktywów finansowych pomniejszone o ich rozdysponowanie (przyrost należności finansowych), w części dotyczącej zmian pasywów finansowych i wartości netto rejestruje zaś zaciągnięcie zobowiązań pomniejszone o ich spłatę (przyrost zobowiązań finansowych).

Rachunek finansowy jest rachunkiem kończącym całą sekwencję rachunków rejestrujących transakcje i dlatego nie ma pozycji bilansującej, przenoszonej do następnego rachunku, tak jak wszystkie rachunki go poprzedzające. Natomiast wynik netto (nabycie netto aktywów finansowych pomniejszone o zaciągnięcie zobowią-

zań netto) tego rachunku ma teoretycznie tą samą wartość, ale z przeciwnym znakiem niż pozycja bilansująca rachunek kapitałowy, tzn. wierzytelności (zadłużenie) netto. Należy przy tym zauważyć, że saldo rachunku kapitałowego jest zróżnicowane w przypadku poszczególnych sektorów instytucjonalnych, gdyż jedne sektory instytucjonalne gospodarki są pożyczkodawcami netto, a inne pożyczkobiorcami netto⁵.

Rachunek finansowy wskazuje, jak sektory deficytowe pozyskują niezbędne środki przez zaciągnięcie zobowiązań lub zmniejszenie aktywów oraz w jaki sposób sektory posiadające nadwyżki środków alokują je przez nabycie aktywów lub zmniejszenie zobowiązań. Rachunek finansowy przedstawia w rezultacie również rodzaje aktywów finansowych wykorzystywanych przez sektory instytucjonalne do zaciągania zobowiązań lub pozyskiwania aktywów. Nie informuje jednak, w stosunku do jakiego sektora zaciągnięte zostały zobowiązania, a w konsekwencji w stosunku do jakiego istnieją roszczenia finansowe.

Transakcje finansowe ujmowane w rachunku finansowym są transakcjami dokonywanymi na aktywach i pasywach finansowych pomiędzy sektorami instytucjonalnymi oraz między nimi a zagranicą. Podstawowym kryterium przyjętym do klasyfikowania tych transakcji jest ich płynność finansowa. Na potrzeby polskiego rachunku finansowego wyróżnia się 7 głównych kategorii transakcji finansowych, które z kolei dzielą się na podkategorie i pozycje⁶. Oto one:

1) złoto monetarne i SDR-y (*Special Drawing Rights* – specjalne prawa ciągnięcia – są to jednostki rozrachunkowe emitowane przez Międzynarodowy Fundusz Walutowy)⁷,

2) gotówka i depozyty,

3) papiery wartościowe inne niż akcje,

4) pożyczki,

5) akcje i inne udziały kapitałowe,

6) rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe (składają się na nie udziały netto gospodarstw domowych w ubezpieczeniach na życie i funduszach emerytalnych oraz przedpłaty składek i rezerwy utrzymywane na pokrycie roszczeń),

⁵ Sektor gospodarstw domowych charakteryzuje się z reguły dodatnim saldem rachunku kapitałowego, co oznacza, że wierzytelności z tytułu lokat tego sektora przewyższają zadłużenie z tytułu kredytów. Ujemne saldo cechuje najczęściej sektor instytucji rządowych i samorządowych oraz sektor przedsiębiorstw. W warunkach gospodarki zamkniętej suma wierzytelności netto i zadłużenia netto wszystkich jej sektorów instytucjonalnych byłaby równa zero. W rzeczywistości jednak, ze względu na transakcje zawierane pomiędzy gospodarką narodową a zagranicą, saldo tych wielkości dla krajowych sektorów instytucjonalnych wyznacza wielkość wierzytelności netto lub zadłużenia netto gospodarki krajowej w stosunku do zagranicy.

⁶ Jak podkreśla GUS, precyzyjne sklasyfikowanie transakcji finansowych jest zadaniem bardzo trudnym ze względu na dynamiczny rozwój rynków finansowych, któremu towarzyszy m.in. stałe wprowadzanie nowych instrumentów. Ponadto zróżnicowanie rynków finansowych na świecie powoduje, że poszczególne kraje stosują różne definicje tych transakcji.

⁷ Kategoria złota monetarnego i SDR-ów dotyczy wyłącznie sektora instytucji finansowych i ubezpieczeniowych, a w jego ramach banku centralnego (Narodowego Banku Polskiego).

7) pozostałe aktywa/pasywa (obejmują kredyty handlowe i zaliczki oraz pozostałe kwoty do otrzymania/zapłacenia).

Charakterystyczne dla wszystkich aktywów finansowych jest pełnienie przez nie funkcji środka przechowywania wartości (tezauryzacji). Aktywa finansowe przynoszą także dochód z tytułu ich posiadania lub inne korzyści (np. gotówka i depozyty na żądanie mogą być w każdej chwili wykorzystane do zakupu towarów i usług). Większość aktywów finansowych ma swój odpowiednik w zobowiązaniach innego sektora (nie dotyczy to złota monetarnego, SDR-ów oraz akcji przedsiębiorstw).

Dane wykorzystywane w rachunku finansowym pochodzą przede wszystkim z następujących źródeł: ze sprawozdawczości i ankiet GUS, Narodowego Banku Polskiego, Bankowej Informacji Sprawozdawczej, banków i innych instytucji finansowych, rocznego raportu Spółdzielczych Kas Oszczędnościowo-Kredytowych, bilansów jednostek budżetowych i pozabudżetowych, jednostek sektora przedsiębiorstw, instytucji ubezpieczeniowych, otwartych funduszy emerytalnych i towarzystw obsługujących te fundusze, Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Narodowego Funduszu Zdrowia, Ministerstwa Finansów, Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych oraz Komisji Nadzoru Finansowego⁸.

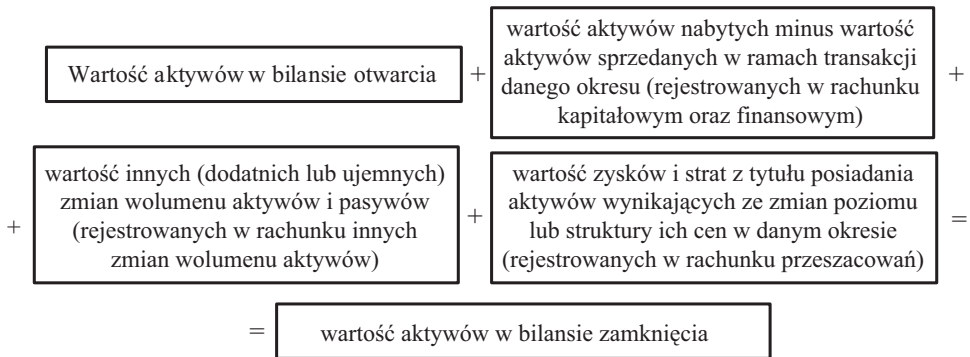
Rachunek innych zmian wolumenu aktywów jest trzecim (przedostatnim) z rachunków akumulacji. Zadaniem tego rachunku jest rejestrowanie zmian w majątku narodowym związanych z odkryciami bogactw naturalnych lub faktem wytworzenia lub zakupu pewnych aktywów, np. znaków towarowych lub aktywów finansowych, którym nie towarzyszy powstanie żadnych zobowiązań. Rachunek ten uwzględnia również skutki katastrof naturalnych, wojen, wydarzeń politycznych. Odzwierciedla on także zmiany w klasyfikacji sektorów instytucjonalnych i zmiany zaklasyfikowania aktywów w ramach tych sektorów.

Ostatnim z rachunków akumulacji jest rachunek przeszacowań. Ewidencjonuje on zyski lub straty (za dany okres sprawozdawczy) z tytułu posiadania majątku (aktywów niefinansowych i finansowych oraz pasywów finansowych) uzyskane przez właścicieli (związane są one ze zmianami cen).

Rezultat operacji rejestrowanych w rachunkach produkcji, podziału i wykorzystania dochodów oraz w rachunkach akumulacji znajduje swój wyraz w bilansie. Bilans stanowi zestawienie wartości posiadanych aktywów oraz zobowiązań finansowych na dany dzień. Zestawienie bilansowe może być sporządzane dla poszczególnych sektorów instytucjonalnych oraz dla całej gospodarki narodowej. Dla każdego sektora instytucjonalnego bilans jest źródłem informacji na temat jego majątku finansowego i niefinansowego. Dla całej gospodarki bilans pokazuje tzw. bogactwo

⁸ W trakcie analizy danych statystycznych gromadzonych dla celów sporządzania rachunku finansowego GUS stwierdził, że dane dotyczące tych samych transakcji finansowych różnią się niekiedy znacznie w zależności od źródeł ich pochodzenia (dotyczy to m.in. wielkości gotówki, depozytów, kredytów oraz papierów wartościowych). Z tego względu przy wyborze danych do prowadzonych szacunków GUS kieruje się kryterium stopnia wiarygodności ich źródła.

narodowe, czyli sumę aktywów finansowych i należności netto w stosunku do zagranicy. Ciąg operacji łączących bilans otwarcia (sporządzany na początek roku) z bilansem zamknięcia (sporządzanym na koniec roku) przedstawia rys. 3.

Rys. 3. Operacje łączące bilans otwarcia z bilansem zamknięcia w systemie rachunków narodowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Rachunki finansowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych 2000–2005*, „Studia i Analizy Statystyczne”, GUS, Warszawa 2007, s. 16.

Aktywa w bilansie prezentowane są po lewej stronie, pasywa i wartości netto zaś po prawej. Wśród aktywów rejestrowanych w bilansie wyróżnia się dwie ich grupy, a mianowicie: aktywa finansowe i aktywa niefinansowe. Aktywa finansowe powstają w momencie pojawienia się roszczeń jednego sektora instytucjonalnego względem innego. Obejmują one także złoto monetarne i SDR-y, akcje (będące dla ich posiadaczy formą należności) oraz instrumenty pochodne. Aktywa niefinansowe dzieli się natomiast na aktywa produkowane (ich pojawienie się jest rezultatem procesu produkcji) oraz aktywa nieprodukowane (pojawiające się w wyniku procesów naturalnych lub w związku z działalnością człowieka, ale nie jako rezultat procesu produkcji). Po drugiej stronie bilansu rejestrowane są pasywa finansowe oraz wartość netto. Pozycją zamykającą bilans jest wartość netto, która obejmuje wartość wszystkich aktywów posiadanych przez dany sektor instytucjonalny pomniejszoną o wartość wszystkich niezapłaconych jego zobowiązań (pasywów).

3. Uwagi końcowe

Kończąc analizę metodyki badania oszczędności gospodarstw domowych w systemie rachunków narodowych, należy zwrócić uwagę na to, że dane pochodzące z tego źródła nie dostarczają informacji o różnicach w stopach oszczędzania pomiędzy poszczególnymi grupami oraz typami gospodarstw domowych. Nie mogą zatem stanowić podstawy do kształtowania polityki mającej na celu stymulowanie skłonności do oszczędzania tego podmiotu. W tym celu można posłużyć się danymi pochodzącymi z badań budżetów gospodarstw domowych, prowadzonych przez GUS, choć

trzeba mieć świadomość, że obydwa te źródła danych dostarczają jednak najczęściej rozbieżnych informacji na ten temat. Składają się na to dwie zasadnicze przyczyny: po pierwsze – wyniki badań budżetów gospodarstw domowych, poza błędami o charakterze losowym, są obarczone błędami o charakterze nielosowym, polegającymi zwłaszcza na celowym zaniżaniu niektórych pozycji w budżecie przez badane gospodarstwa domowe (głównie dochodów), po drugie zaś – pewne rozwiązania metodyczne przyjęte w badaniu budżetów gospodarstw domowych różnią się od rozwiązań stosowanych w systemie rachunków narodowych⁹. Występujące różnice metodyczne w tych badaniach oraz poważne niedoskonałości materiału statystycznego znacznie komplikują badanie procesów oszczędnościowych w gospodarce.

Literatura

- Budżety gospodarstw domowych w 2007 r.*, „Informacje i Opracowania Statystyczne”, GUS, Warszawa 2008.
- Liberda B., *Oszczędzanie w gospodarce polskiej. Teorie i fakty*, PTE–Bellona, Warszawa 2000.
- Metodyka badania budżetów gospodarstw domowych*, „Zeszyty Metodyczne i Klasyfikacje”, GUS, Warszawa 1999.
- Rachunki finansowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych 2000-2005*, „Studia i Analizy Statystyczne”, GUS, Warszawa 2007.
- Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych 2000-2006*, „Studia i Analizy Statystyczne”, GUS, Warszawa 2008.
- System rachunków narodowych (SRN)*, t. I i II, „Zeszyty Metodyczne i Klasyfikacje”, GUS, Warszawa 1996 i 1997.

THE SAVINGS OF HOUSEHOLDS IN THE SYSTEM OF NATIONAL ACCOUNTS. THE METHODOLOGICAL APPROACH

Summary

The paper presents the methodology of analyzing household savings in the system of national accounts implemented in Poland in 1991, pursuant to the UN recommendations (currently, it complies with the European System of National and Regional Accounts – ESA'95). The system includes accounts based on the system of institutional sectors (the subjective system) and accounts by types of activity (the objective system). The subjective system, analyzed in the paper, includes three types of accounts which constitute the system: current accounts, accumulation accounts, and balance sheets. Current accounts describe processes in the national economy related to production, income generation, primary and secondary distribution of income and its use. Accumulation accounts record the sources of, and trends in financing fixed and working capital, and the ways in which financial assets and liabilities are

⁹ Szerzej na ten temat zob. np.: *Metodyka badania budżetów gospodarstw domowych*, „Zeszyty Metodyczne i Klasyfikacje”, GUS, Warszawa 1999; *Budżety gospodarstw domowych w 2007 r.*, „Informacje i Opracowania Statystyczne”, GUS, Warszawa 2008, s. 9-22.

disposed of. Balance sheets provide information on the assets and liabilities at the beginning and end of the reporting period as well as changes to their value in a given period. With regard to savings, such accounts determine their volumes, the flow of accumulation and net liabilities (indebtedness), and the resources and structure of the economy's financial assets. As a result of their macroeconomic character, these accounts do not describe differences in savings rates in the particular groups and types of households; therefore, the data provided by such accounts do not constitute a basis for developing a policy of stimulating the propensity to save in the economy.